

BENCE ÉS BENCI

Irta: KÖVES MIKLÓS

Kádár Bence ur napfelkelte előtt már utban volt a Kenderes-uccából a Mihálca-ucca felé, hogy amig reumás lábai a Kenderes-pataki részen fekvő telkéről eljut oda az átellenbeni temetőrészen lakó rokonaihoz, ne nagyon szenvedjen a hőségtől. Ritkán szokott odáig fölfáradni. Sógoráék, Berec Árpádék házát nem szereti Anna-nénje miatt, aki birtokügyekben, örökségügyekben és más ügyekben mindig ellentmond, mindig beleköt. Benci öccséektől viszont elvárta, hogy őt látogassák. A nagy vendéghez sietett, aki Berecékhez érkezett s akit érkezésekor ő nem láthatott, de aki lehetetlen, hogy ne kérdezett volna rögtön Bence-bátyja után, ne kívánta volna látni, véleményét a bögöci falusi és családbeli helyzetről hallani. Ő, mint mindig hangsúlyozni szokta, egyszerű falusi embernek tartja magát, de annyit már ért ő is a falusi világ dolgaiból, hogy egy ilyen művelt, világjáró ember ha már eljött ide, ebbe a sárfészekbe, ezek közé a maszatos mulákok közé, nem tölti idejét majd azzal, hogy Annanéni fecsegéseit hallgassa vagy hogy a nehézkes, vén Árpád-bácsival kintlódjék. Ha már itt van, biztosan tüzetesen ismerni akarja a helyzetet... És ugyan kivel állhat ott szóba? Árpád... szegény, őt Bence ur, akinek mindenkiről meg volt a legszigorúbb véleménye, csak sajnálni tudja. Anna? „Az már mindent fordítva lát.“ Katika? „Amilyen jó, épp olyan butácska, neki minden jól van és jól van, csak kérdés és vita ne legyen.“

Önmagát se nagyon sokra tartja Kádár Bence, ő ezt is bárkinek nyíltan megmondja; parasztnak született, paraszt volt apja-anyja és tíz-egynehány éve, mióta jegyzőségét otthagyta, maga is falusi gazdálkodó. De valamikor ugyebár, mégis iskolákat járt, húsz évig mégiscsak jegyzősködött, nem lehet tagadni, s itthon is, a gazdálkodás mellett, ugyancsak a népbank elnöke. A község román főjegyzője, aki ugyebár Bögöcön nem kis kutya, alig is barátkozik valakivel, Bence urral mégis tartja a kollégaságot, előre-köszönéssel tiszteli, irodájába invitálja, tanácsát kikéri, — hát akárhogy is, Bence ur ha akarja, ha nem, kell hogy értsen sok mindenhez. S ugy is van: Bence ur, ha kell: földműves, ha kell: bankember, ha kell: közigazgatási ember, ha kell: ur, ha kell: paraszt, politikus, sportember, vadász, vagy méhész...

Külsőben Bence ur kerül a „feltűnőséget“: kis őszbevegyülő szakállát gyakran nyíratja, egyszerű, boltban-vett, városi pamutruhát visel és viseli rendesen, amíg a kopás és a foltozások során egészen széjjel nem foszlik. Soványkás alakja ha megjelenik a bögöci uccákon, legfeljebb arról ismerhető fel már messziről, hogy menet közben kicsit derékban-hajlottan botjára támaszkodik: a reumája és a „gyomorsikulásai“ miatt, amelyek elég gyakran megtámadják.

Szokott utja: a Kenderesi-uccán végig le, onnan a főuton balra és fel. Most kerülőutat választ: az első saroknál, Nagy Endre szomszédja lucernása fölött balra fordul, az iskola telke előtt halad végig, ahol az ut árnyékosabb, portalanabb. Hatalmas platánsor szegélyezi az iskola-udvar egész elejét s ezzel átellenben a Kőkössy-park fái lombosodnak, ágaik szinte a platánokig átnyulnak. Kádár Bence ur elvből mindig hirdetője volt, ha maga tényleg nem is élvezhette és gyakorolhatta — a portmentes levegőnek és egészséges életmódnak. Ezenkívül erre utba esik a templom és a paplak és ha kint találja a papot, attól lesz valami kérdezni valója. Aztán szinte utjába esik egy darab bekerített kaszálója is, amit öccsék,

Benciék tartanak felesbe; azon valami lekaszált s még be nem hordott széna volna megnézendő.

A Nagy Endre lucernása megett sietve halad el, nehogy a gazdájával, aki éppen ilyenkor szokta belsősegeit körülsetálni, összetalálkozzék. Ez év tavaszáig mindennapos látogatói voltak ők egymásnak, ő és a kétszáz holdas ur. Emez naponta két meg három órákat elüldögélt és elsetálgatott Bence urral, vitatkozva és politizálva. Idén tavasszal aztán, Bence urnak egyszer „volt alkalma megismerni igazi valóját“, valami répamagok ügyében. Semmi se volt, mesélgeti Bence ur, „csak egy hazugság, azazhogy, két hazugság, egy kisebb és egy egészen nagy, amelyek azonban egymásba folynak.“ Még jó télközepe táján történt ugyanis, hogy Bence ur nagy gondban volt répamag dolgában, változtatni akarta a fajt, s nem tudta, honnan rendeljen magot. Endre ur nagy készségesen vállalta, hogy az övével együtt elhozatja a szükséges magot az aradi Mauthner magraktárból. Ez volt az első hazugság. Ezzel hetekig hitegette, majdnem husvétig csalogatta, Bence ur szinte lekéselt a vetéssel miatta. Akkor Endre ur kijelentette, hogy megkapta a postacsomagot, sajnos, répamag nem jött benne, kifogyott Mauthnernek a répamagja. A postáskisasszonytól pedig Bence ur megtudta, hogy Nagy Endre ur fél év óta sehonnan semmiféle csomagot nem kapott! Akkor Bence ur Endre urat szemébe többek előtt hazugnak mondta és beszüntette a barátságot. Endre ur föl se vette a sértést, azután is köszöntésekkel próbálkozott, amit Bence ur nem viszonzott. „A dolog nemcsak abból a magból áll“, mondja, a dolog neki elvi kérdés: uri becsület kérdése. Adig úgy tudta és hirdette, hogy a magyar úr szava több, mint a szentírás; hogy a világ nemzetei a magyar birtokos osztálynál tanulhatnak becsületet, igazságot, gavallérságot, jó modort. Attól kezdve tudja és hirdeti: nincs hazugabb, kétszínűbb, önzőbb, mokányabb a magyar urnál. Példa rá nemcsak ez a répamag, de amire most szintén rájött: az az egykori tagosítás is, amellyel a megyei urak a gyengébbeket oly arcátlanul megkárosították és még sok más... Nem hiába mondta Ady Endre...amit Bence ur éppen mostanában valamelyik lapban is olvasott... Hát bizony ő már inkább a főjegyzővel barátkozik...

Ez tehát egyelőre le van zárva. Endre urnak még a kertje előtt is sietve halad el.

A saját fűves kertjét volna jó megnézni utközben. Az félrébb esik, más kerteken túl. De látható az utról is a rajta álló nagy kalangya.

— Ó, a barmok! — Bence urban felforr a bosszuság: megint nagy kalangyát raktak Benciék!

— Az a cimeres bivaly! — ahelyett, hogy kis boglyákat raktak volna, hogy a félig száraz fűvet szükség esetén még lehessen széthányini, nagy kalangyát rakott, hogy a nagy nyomás alatt a nedvesebbje annál gyorsabban rothadjon! Ezt nem tudja felfogni! Mert értelmetlen, makacs, lusta! És kedve sincs már a mezei munkához, amióta a fuvarozásra annyira rákapott. És hányszor mondta már neki Bence-bátyja, hogy nem lesz jó már az az örökös, mindennapos fuvarba-járás, megsínyli a gazdaság. Ilyen a magyar paraszt, ilyen önfejű, önző, kapzsi, értelmetlen... Most eszébe jut, hogy a Kutyaszorító-uccán, amely ide fut fel elhaltában egy kislányt látott följönni, mintha a Benci Juliskáját. Megfordul, bevárja, odakiáltja. Üzen vele az apjának, „annak a butának“...

— Ugy, de neem Bence bácsi! — veti ellene a leányka — nem butaságból! Bence bácsi mondotta vót...

— Én?!!

— ...hogy kis boglyácskát ne rakjunk, — mondá, mett ha nagy eső jó . . .

Bence ur tagadja ezt! Ő nem mondta! Nem mondhatta! Nem emlékszik.... És:

— No menj már, menj már! Siess! Emma nénéd már keveri a kovászt a dagasztáshoz..

*

Sógora udvarán többen állnak. A háziakon kívül Agics apja, Gereblyés Áki és többek között még egy idegen ember, paraszt, vagy munkás féle, valami csegei molnár... Napi ügyek, semmi ügyek...

Bence ur Katikára lesz figyelmes, aki a reggelit hordja fel a lépcsőn. El kell ámulnia azon az uri bőségen, amit ott lát: kalácsok, befőttek, fagyümölcs, borszéki borviz!... Miből ez? Miből! Kölcsönt vettek fel Árpádék az ő tudta nélkül? A család bankembere és a helyi népbank megkerülésével? Kölcsönt, kitől? A mai „konverziós“ viszonyok közt, amikor senki egy gombot bankba be nem tesz, senkinek a bank egy banit nem kölcsönöz? Kölcsön — mire? amikor a földjeikre amennyit tehettek, annyi adósságot már rátettek, konvertáltatták, zároltatták? Csak nem arra kapott pénzt Katika, ami majd Bence bátyjától lesz öröklendő...

Nem állhatja meg szó nélkül!

— Csak aztán birjátok ezt a nagy költséget, — sugja oda Anna asszonynak, aki mellette áll.

— Sosztán! Birjuk! — felel hetykén Anna-asszony. — S ha nem birjuk, ejszen nem megyünk Kádár Bence urhoz kölcsön kérni.

Bence ur bosszús meglepetésében felhorkan. Így még nem beszéltek hozzá ezek a rokonok. Felelni akar, de e percben Katika kiszól az ajtón: a reggeli kész, a vendég már az asztalnál ül, jöjjön a többi is.

Bence ur magába fojtott méreggel lépked Áki mellett a lépcsőn fölfelé. E percben kezd arra gondolni, amit majd reggelizés közben végleg el fog dönteni: hogy meggondolja a dolgot, azért se hagyja azt a földet Katikára, inkább mégis szegény Bencire hagyja, aki legalább kellően meg tudja becsülni a vagyont is, a hagyóját is...

*

Bence ur mindig mondta és ma is mondja: Bögöcön lehet élni. Mindenki él valahogy. Ki a sajátján, ki a másén. Hacsak a dolgoznak van mibe az ekéjét fúrja s isten is adja hozzá a jó időt, egészséget, — valahogy mindenki húzza s győzi..

Bence ur most is fenntartja, amit mindig mondott, de ha Benci öcsésére, a szárazságra és a nyári munkák sok bosszuságára gondol, kénytelen felkiáltani: Nem, nem megyünk semmire! Jó annak a kérges parasztnak! Akárhogy megél, nem szorul senkire! Csak mi nem megyünk semmire!

Keserű élet az, ha az ember ki van szolgáltatva mások kénye-kedvének. S a paraszt gonosz, a reá szoruló nem hogy megsajnálná, megkímélné, de még kegyetlenebbül reáver!

A nagy forróságok alatt Bence ur nappal ki se mozdulhat az udvaráról, arra nem is gondolhat, hogy a mezőre kigyalogoljon. Azon a napon, amikor vendéget látogatni Mihálcán járt, a sok izzadástól — és a sok káposztalétől is, amivel Emma-huga azeste itatta — megkapta megint a gyomorsikulást. Két napig ez is kinozta. Benci pedig, testvére fia és felesé, akire a földje javát rábizta, nem hogy beteg rokonáért jobban igyekeznék, de még hanyagabban viselkedik! Hazajött, munkába kezdett, de bátyjához, gazdájához el se jött. Bence ur kétszer is üzent ne-

ki: rögtön jöjjön, hagyjon mindent és jöjjön hozzá, hallgassa meg az utasítást, nem lehet csak úgy, Hübele Balázs módjára aratni! Különösen ilyen veszélyes hőség idején tudni kell jól kiszámítani, melyik részen vágja le az ember, melyik részt hagyja még. És nem jött el Benci. A kis Juliska jött el, a leánya. Késő éjjel jött meg apja, mondta, s hajnalban nagyon korán elment, ő nem is láthatta ébren. Lehet, hogy így volt, de az is lehet, hogy hazudtak. Másnap már Benci üzente, hogy nem jöhet fel Kenderesbe, csak két napra futott haza a fahordástól, aztán le kell neki még vagy három fuvar hordania, amit társasban vállalt. Jó, két napra... És a két nap alatt ugyan mit csinált? Arról se az a makacs ember nem üzent, se a hazudozó leánya nem tudott valamit mondani. Mert nem a rokon birtokot munkálja, amely, gondolja, úgy is csak az ő kezén marad, hanem idegenekét, bizonyára, akiknek kedveskedni akar, hogy jövőre is ő neki adják a földet. Vagy lehet, hogy a sajátját aratja legelőször, ami mindenkiénél kedvesebb, a legkedvesebb. A sajátját, ami csak az övé egyedül, azt sietve menti, a többit meg, aminek csak felét élvezi, azt nyugodtan halasztja, azt hagyja veszni is! És el se jön, hogy ne kelljen számot se adni tettéről! Bujik és engedetlenkedik, öreg bátyja tehetetlenségét kihasználva. Így bánik el... így...

Megint utnak kell indulnia Mihálcára, hogy a mulasztót, az engedetlenkedőt, amint utjáról megjön, elővegye, kérdőre vonja.

Naplementekor indult, késő szürkületkor ér oda. Amint a Benciék udvarára lép, egyszerre két gyermekhang is süvit fel a homályban:

— Edesapám! Jó mán!

— Edesapám! Itt van mán!

Aztán csendesebben is hallani:

— Itt van Bence bácsi...

— ...Bence bácsi...

A nyári konyhán Julis gyertya-világnál a gyerekeket vacsoráztatja. Benci is arról-felől kerül ki az udvarra és jön a vendég elé, miközben dörmögve szidja el maga mellől a gyermeket. Köszön, lomhán elhalad az öreg előtt; helyet tisztít neki a ház priccse:

— Tessen leülni, Bence bácsi.

— Te Benci! — kezdi mindjárt Bence ur, s nem ül le. — Kinek arattál te a héten?

— Mit arattam.. kedden még fát hordtam...

— Szerdán. Csütörtökön. Tegnap. Melyik részt arattatok?

Benci hallgat. Aztán szemlesütve vallja be:

— A Szásznépakait.

— A tiédet...

— A ...műénket.

— Jól van Benci! Jól van... Csak aztán, ha majd én is nem úgy teszek, ahogy neked kéne, akkor csak ne kérdezd te se, hogy mér. Te ugy? Hát én se máskép...

Benci hallgat. Felelet helyett újból rátöröl a priccse arra az ülőhelyre és, mintha nem is tudna már a fennforgó bosszuságról, nyugodtan ismétli:

— Üljön le Benci bácsi.

— Hagyjad az én ülésemet!! — Tör ki Bence úr — felelj nekem: Tettél-e valamit nekem is? Mit tettél nekem ebben a forróságban, amikor minden perc olyan drága? Mert magadra, látom, volt gondod. És Czakó Sándorhoz, hallom, fiadat küldöd minden nap.

— Ieaz, odaár. — Ismeri be Benci ezt is.

— Nohát! A fiad Czakónak dolgozik, az asszonyod nem tudom ki-

hez jár napszámba egész héten..

— Csak szeredáig vót, Bence bácsi.

— Igen! Mert csütörtökön a tiedet arattátok azon a hitvány reform földön, amit rég el kellett volna adni! Mert csak a magot s a munkát eszi hiába...

— Az igaz, Bence bácsi — sóhajt rá Benci.

— Persze, hogy igaz! Mindent belátsz, de ha az ember mondja neked tizszer és százszor: Benci, add el azt a köves földet, ne próbálkozz annyit hiába, hát mi? Te még is tartod, tartod, az istennek se adod el, Szóban mindent helyben hagysz, mindent megigérsz, amikor meg tenni is kell, te sehol se vagy...

— Az meglehet, Bence bácsi... Mondom ezen a héten..

— Ne szólj közbe! Ne mondj semmit! Felelj inkább: nekem mit tetetek ezen a héten?

— Azt a fűvet vágtuk, takartuk.

— Azt még vasárnapján elvégeztétek. De a hét alatt!

— Hát a szénát az életre bevittük, kalangyába raktuk.

— Hol?! Mikor?!

— Hát éppen ma délután estefelé. Bence bácsi otthon se vót vár...

— Most, most, most?

— Most, Bence bácsi.

— Hát ugy.. Ezt nem tudtam. — Ez valamennyire lehúti a felizgult embert. Leül a priccse: — Hát igen... Mert megtudtátok, hogy idejövök... Elfutottatok, gyorsan behordtátok... És most mi lesz?

— Mi legyen Bence bácsi? — kezdi most siránkozó hangon Benci.

— Bizony ezen a hétfőn s kedden még..

— Fuvarozni nem hagyjak! — Vág a szavába Bence ur. — Ne is halljam! Eleget hordtad egész nyáron a fát. Eleget ráfizettél. Arra is csak ráfizetsz, ezerszer megmondtam. Nem igaz?

— Igaz Bence bácsi.

— Mi igaz?

— Hát mindig mondja Bence bácsi...

— És nincs igazam?

— De! Hogyne! Én is mondom...

— Mondod, mondod és egész nyáron, egész nyáron üzted a lovakat, nyútted a szekeret, a drága vasalást, a drága lószerszámot... Fele vesztesség vissza nem térül a fuvarban. Nem hiszed? Hát jere ide, jere. Számitsam ki neked. Ül le ide.. Meg kell, hogy értsed már, akármilyen esztelen vagy.

— Rögtön Bence bácsi, — menti ki magát Benci és hátra indul.

— Hova mész?

— Törökbuzát tettem sütni, Bence bácsi... — És eltűnik a házvégében. Ott a nyárikonyha oldalában álló katlanon szén parázslík, arra tart. A sötétben, ahogy ingre vetkőzött, mezitlábasan elhalad, mintha csak kamaszgyerek volna, egy lusta kamaszgyerek lépkedne ott, és — mint a szavainak is, testének sem látszik semmi sulya, férfiasága. Hanem ahogy a nyárikonyha nyitott ajtajában megáll s a kivetődő gyertyafényben megjelenik barázdás, borotvátlan arca a nyíratlan bajuszával, mintha hirtelen megnőtt volna; nagyon is öregnek látszik. Valamit mond be az ajtón, amitől odabent a gyerekek elinémulnak. Aztán a katlanhoz megy, lerángatja a szénről a kukoricacsöveket, aztán megint beszél az ajtón: — Tük csak egyétek!

— Benci te! — szól ki sugva az asszony. — Jöszte már!

Benci behajol az ajtón.

— Hetfűre s keddre — sugja az asszony — mást beszélünk! Tudod, mit beszélél Czakó Sándorral?...

— Nososztán.

— Hogy ugy beszélj...

— Kivel te?

— Hát akivel most beszélés... mit mondsz neki?

— Mit? Hogy... lófüle! Azt!

Legyint és visszamegy a várakozóhoz.

— Mit mond? — firtatja gyanakvón Bence ur.

— Ki, hogy mit? Julis? Semmit Bence bácsi, — füllent Benci, avval a kicsi dilló gyermekkel van baja. Szokást vett fel a gyermek: amíg a többit etetik, a szobaaajtó küszöbire fekszik s elalszik s lefordul s bög...

— Igen... Hát mondom Benci, ha kicsi eszed van, a fahordást hagyod. Kapzsiság! Esztelenség! Mindig is az volt! Sokat markolsz, keveset fogsz! Hígyjél egyszer nekem is: nem neked való az. Ráfizetsz, semmiért kinozod magadat és hanyagolsz mindent. Hallgatsz ugye? Hát csak hallgass, én kiszámítom neked! Nem nagy számítás, csak egy kis fej is kell hozzá... Hát lássuk: napjában mennyit is keressz meg a fahordással? Százhusz lejt mondok. Sokat mondtam. De legyen százhusz. No most: hány napot tudsz lefuvarozni egy hónapban? Számítok tiz napot hónapjára. Az tizenkét hónap alatt ugye százhusz... Ami százhusz leivel... mennyi...

Benci most már figyelmesebben hallgatja, a számításra maga is kíváncsi.

— ..az szóval, vagy tizenötezer lei egy évben. Annyit keressz. Megkeressz annyit?

— Annyit meg... megkéne...

— No jó. Az tizenötezer. És mi a kiadás? A veszteség. A lovakat tavaly is cserélted. És ugye kétezer leit reáadtál. Jövőre ismét cserélsz, ismét reáfizetsz vagy kétezret, hármat..

— Azt számítsa Bence bácsi? De én...

— Te azt számítsad, amit én számítok! Ezt így számítják. A 16 vesztesége, ugy keveset számítva, vagy ezer lei egy évben. A zab, amit megeszik. A nyolc mázsához, ami termett, vettél ugy-e az idén egyszer tiz mázsát, egyszer ötöt. Az tizenöt, az huszonhárom mázsa zab. Lesz kereken huszonöt. Ami olcsón számítva, háromszáz leivel, az ugye... az kétezeröttszáz.

— Annyi volna az ötezer... az hétezeröttszáz lei, meg ezer, az már nyolcezeröttszáz lei. Ehhez vegyed a hatszekér széna árát, amit megesznek... mit morogsz? Az is pénz, ha magad is csinálod! Pénzt kapnál érte!

— Az igaz... bizony...

— Ez az, ha az embernek annyi sütnivalója sincs... mennyit is mondtunk?

— Nyolcezeröttszáz.

— Nyolcezeröttszázat. A hat szekér széna, az legalább háromezer. No most tedd rá a patkolást, ami ugy-e vagy hatszor egy évben, legalább ezer. Az ugy nyolcezeröttszáz, meg három, meg ezer, az már tizenkét, tizenháromezer. És a lószerszám mennyit kopik? És a szekérvasalás, ami kell? Lám már el is suvadt a tizenötezer, amit megkeressz. No és az istálló padlója, ha kirothad a lovak alatt? Ha az állatorvost ki kell hozni vagy egyszer egy évben? A cipő, amit az utakon elviselsz, a ruha, mit koptatsz? Az adó, ami legalább ezer lei a fuvarozás után? És a kamat, amit a régi adósságodra fizetsz? Ezt már mind a magadéból fize-

ted! Mind a szájakból kivett falatok! Mind félre tehetnéd, ha a lovakat eladnád s ahhoz a két kis szántáshoz kölcsönlovat vennél és fuvarozás helyett kétkezi napszámra járnál. Halod azt a ringyó lányt itt szembe? — (A szemközi béresházból Toppants Biri érdes hangját lehetett hallani, amint apátlan gyerekeit szidta le a porba.) — Halod? Még az is jobban jár, mint te, pedig nem lóval jár, csak gyalog s cipőt se koptat, mezitláb jár ki a mezőre... Nem, ugy?

— Hát.. ugy biza Bence bácsi.

— Hát ha ugy, akkor ugy is tégy!

— Hát ugy is tesztek, Bence-bácsi...

— Most hétfőn s kedden a miénket aratod, ez az első! S azután is lesz csinálni való elég! A lovak csak jól pihenjenek! Valahova kicsapjuk őket, hogy egy kicsi formát kapjanak, hogy vihessük őket a vásárra. Hallgass csak, ne mondj semmit! Amit te mondhatsz, azt én már mind jól tudom! A lovakat eladjuk, egypár borjucskát veszünk, azt tartjuk, azokkal is szánthatunk. Vagy egy tehenecskét veszünk s avval...

Veszünk, szántunk — ezzel a többesszámmal szokta Bence ur hangsúlyozni a rokonságot, valahányszor valami nagyot akart elérni. Ez még azt is jelentette, hogy öccse biztosan számíthat az örökségre, hogy máris tartja a vagyonközösséget. Benci ezt így is értette és ilyenkor még alázatosabban helyeselt neki.

— S ahogy mondom, Benci...

— Ugy hát, Bence bácsi...

— Mit tudsz te?

— Igaz es, Bence-bácsi — sóhajt Benci. — Nem tudok én semmit.

De a sóhajtásában, abban, amire Bence ur ügyet se vet, mindig benne van a türelmetlen, a lázadó kérdés: meddig még?

Ó, be régóta tart már az így! Amióta Benci az eszét birja, sohase volt másképp. Már a Benci apjával is, aki pedig nála öregebb volt, így beszélt Bence ur. Amikor ő messzi helyeken jegyzősködött, akkor is ők dolgozták meg, akkor is felesébe, a Bence ur részét. És ő is, az öreg Kádár Benedek ilyen türelmes volt megurasodott öccsével, őt is hitegette már azzal, hogy egyszer nekihagyja részét, hogyha nem ő, a gyerekei kapják majd meg... Ideadhatta volna rögtön, ingyenbe és örökbe! Az öreg Benedek nem egyszer felvetette, hangoztatta ezt a követelést, nem egyszer panaszkolta, hogy ők csak a Bence taníttatását sinylették, amint-hogy sinylették azt is, hogy a legszebb részeket Nanna-néninek adta ki Benci nagyapja, csakhogy nemes ur felesége lehessen. Az ő verejtékükön, az ő szegénységük árán lettek urakká! Bence ur ehhez még véglegény is maradt, hagyhatta volna a sokgyerekes bátyját boldogulni. De még az Etelka huga részét is, aki egész életében az ő házat látta el és férjhez se ment, magára iratta! Most az is az övé, azt is ennek-annak ígéreti... Benciek nem nagyeszű emberek, de ezeket mind rég tudják. És azt se felejtik, hogy amikor a nagy áresések és nagy kamatok voltak, amikor odáig jutottak, hogy Benci is, testvérei is, apai részüket eladni kényszerültek, hogy a népbankot fizessék, amikor két testvére Brazíliába vándorolt s harmadik, egy megmaradt leány szolgálni ment Bucarestibe. Bence bácsi semmit se tett, hogy bankjával mentse őket és a birtokukat. De a maga vagyona bezzeg épen-szépen megmaradt!... S hogy uraskodik vele, a máséval, igen, csak a máséval! És hogy parancsol!

Ó, meddig még?

—No, szóval hétfőn s kedden! — hangsúlyozza még utoljára Bence ur és köszönés nélkül kisántikál a kapun.

— Ugy. Hétfőn s kedden — sóhajt utána Benci.

Hétfőre pedig és keddre Benci már odaigérte magát szekeresnek. Darkó-boltosnak fuvarozni Szentgyörgyre. Nem a boltosnak ígérte, csak Czakó Sándornak fogadta meg, hogy vállalja, hogy olcsón felajánkozik. Mert hétfőn vagy kedden a papné is Szentgyörgyön lesz. Fogorvoshoz megy, mondja a papné, ennek kell utánajárni. S ha olyan történik, ami a Czakó Sándor ügyét a birtokperben támogatja, majd tanuskodni is.

Czakó Sándor, az, igen!

Czakó Sándor az ropogó pénzzel fizet...

Ez lesz hát hétfőn s kedden. S Bence-bácsival most az egyszer legyen, ami lesz. Valahogy majd helyreütik, ha kell, ezt a szószegést is. Egyelőre, a mostani nagy munkák hetében, Bence bácsi ezt is el kell, hogy szenvedje. Azután, ha nagy lesz a harag, keressen, ha talál, náluk hübb szolgálkat!

A M A L O M H A L Á L Á R A

Irta: HOLLÓS KORVIN LAJOS

*Iromba, kopár a Dunapart
erre felé. Nem úri fertály
ez a vidék: a város-arc
mosolyogni itt elfelejt már.*

*Bazaltrakások ülnek itt
s mélázva néznek a folyóba,
kocsikra várnak évekig,
télen aludni bujnak a hóba.*

*Századoktól görbén mered
a sziget felé néhány sikátor.
Ha szél fú, bög és nyekereg
az elefánt-orru elevátor.*

*Csatorna fut a víz felé,
csalán unatkozik a partján,
idefutott a vész elől
a honát vesztető malmi patkány.*

*Téglák hevernek tétlenül,
akár a céljavesztett élet.
Félig lebontva feketül
a kémény, — tudja: nincs kimélet;*

*már csak ő és egy béna fal
őrzi a búza-ízű multat
s két rozsda-szakállu csavar,
gép-anyjuk melléről lehulltak,*

*meg nyolc betű, nyolc óriás
betű: most ócska vas-halom,
ha összeraknád, az irás
azt mondaná, hogy: GÖZMALOM —*